

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi

2022

Susanna Parkkila

LEIKKI MIELESSÄ

– Toiminta- ja oppimisympäristön kehittäminen 3-5
vuotiaiden ryhmässä

Opinnäytetyö (AMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Sosionomi

Syksy 2022 | 35 sivua

Susanna Parkkila

LEIKKI MIELESSÄ

- Toiminta- ja oppimisympäristön kehittäminen 3-5 vuotiaiden ryhmässä

Tämän kehittämistyön tavoitteena oli kehittää erään päiväkodin 3-5 vuotiaiden ryhmätilan toiminta- ja oppimisympäristöä. Tavoitteena oli kehittää tilaa niin, että se olisi käytännöllinen ja toimiva henkilökunnan kannalta, sekä inspiroiva ja leikkiä edistävä lasten kannalta.

Teoreettinen viitekehys tässä kehittämistyössä koostuu leikin teoriasta ja merkityksestä, sekä toiminta- ja oppimisympäristöjen käsitteiden avaamisesta teoriassa ja käytännössä. Toteutetut toiminta- ja oppimisympäristöjen muutokset perustuvat teoriaan leikin merkityksestä tälle ikäryhmälle ja teoriaan hyvän oppimisympäristön ominaisuuksista, henkilökunnan ja lasten haastatteluista saatuihin tietoihin ja toivomuksiin, sekä omaan havainnointiini nykyisen tilan toimivuudesta. Kehittämistyön menetelminä käytettiin teemahaastattelua, ryhmähaastattelua, sekä omaa havainnointia.

Kehittämistyön tuloksena syntyi päiväkodin 3-5 vuotiaiden ryhmän aikuisten ja lasten toiveiden mukainen toiminta- ja oppimisympäristö.

Asiasanat:

Oppimisympäristö, toimintaympäristö, leikki

Bachelor's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Bachelor of social services

2022 | number of pages 35

Susanna Parkkila

Play in mind

- Developing the operating and learning environment in playgroup of 3-5 year old children

The purpose of this development job was to develop an kindergartens 3-5 years old playgroups group space operating and learning environment. The aim was to develop the space so, that it would be practical and well working for the staff and inspiring and play oriented for the children.

The theoretical work frame for this development work consist of the theory of play and it's meaning, as well as opening the meaning of operating and learning environment in theory and in practice. The changes in operating and learning environment are based on the theory of meaning of play to this age group and in theory of the qualities of good learning environment, to the interviews of staff and children and knowledge and wishes that came from them, and also to my own perception of the working space. Themed interviews, group interviews and perception were used as methods for the development work.

As a result to development work, new operating and learning environment of kindergartens 3-5 year old playgroups children and staffs hopes and wishes was created.

Keywords:

Operating environment, learning environment, play

Sisältö

1 Johdanto	6
2 Toiminta- ja oppimisympäristö	7
2.1 Toimintaympäristö	7
2.2 Oppimisympäristö	9
3 Leikki	11
3.1 Mitä leikki on?	11
3.2 Leikin kehitys	12
3.3 Leikin ohjaus varhaiskasvatuksessa	14
4 Kehittämistyön lähtökohdat ja prosessin kuvaus	17
4.1 Kehittämisympäristön ja toimeksiantajan kuvaus	17
4.2 Kehittämistehtävä ja -tavoite	17
4.3 Prosessin kuvaus	18
5 Kehittämistyön toteutus	19
5.1 Kehittämistyön menetelmät	19
5.2 Kasvattajille tehdyn haastattelun tulokset	20
5.3 Lapsille tehtyjen ryhmähaastattelujen tulokset	20
6 Kehittämistyön tuotokset	22
6.1 Toiminta- ja oppimisympäristön muutos 3-5 vuotiaiden ryhmässä	22
7 Lopuksi	31
7.1 Kehittämistyön arviointi	31
7.2 Ammatillinen kasvu ja yhteenveto	32
Lähteet	34

Liitteet

Liite 1. Toiminta- ja oppimisympäristön muutos suunnitelma

1 Johdanto

Kerron tässä työssä erääseen yksityisen päiväkotiketjun päiväkodin ryhmään tekemästani kehitys- ja muutostyöstä. Kehittämistyönäni oli suunnitella ja toteuttaa kyseisen ryhmän oppimis- ja toimintaympäristön muutos, joka tukisi siellä työskentelyä ja olisi henkilökunnan ja lasten toiveiden mukainen.

Päiväkotiryhmä, jonka tilaan tein muutoksen on 3-5 vuotiaiden ryhmä, joten teoriaosuudessa kerron leikin merkityksestä ja kehityksestä eri ikäluokissa.

Työntekijöiden ja lasten haastattelujen perusteella kehittämistyön tuloksena tein uuden huonekalujärjestyksen ryhmän tilaan, sekä neljä erillistä leikkipistettä ja niiden lisäksi lukunurkkauksen.

Tämän kehittämistyön tekeminen oli antoisaa ja haastattelujen tekeminen lapsille mielenkiintoista, joskin omalla tavallaan vaikeaa. Onneksi ryhmähaastattelu lapsille osoittautui toimivaksi tavaksi ja yksilöhaastattelu aikuisille sopivaksi. Sain mielestäni hyvän kuvan lasten, sekä aikuisten toiveista ja jo pienillä muutoksilla tilan huonekalujen määrään ja asetteluun, sai lisätoimivuutta tilaan ja leikkipisteiden selkeällä erottelulla ja sijoittelulla selkeyttä leikkihetkiin.

Raportissa kerron ensin teoriaa oppimis- ja toimintaympäristöistä, leikin merkityksestä, sen kehityksestä eri iässä, sekä leikin ohjaamisesta varhaiskasvatuksessa. Seuraavissa kappaleissa kerron kehittämistyön lähtökohdista ja toteutuksesta. Lopuksi kerron kehittämistyön tuloksista, johtopäätöksistä ja arvioinnista.

2 Toiminta- ja oppimisympäristö

2.1 Toimintaympäristö

Toimintaympäristö voidaan jakaa viiteen erilaiseen ympäristöön; fyysinen-, toiminnallinen-, psyykkinen-, sosiaalinen-, pedagoginen- ja kulttuurinen toimintaympäristö. Fyysinen toimintaympäristö koostuu lapsen päivähoitopaikan konkreettisesta ja rakenteellisesta ympäristöstä. Käytännössä tähän kuuluu päivähoitopaikkarakennus, sekä piha-alue. Fyysisen toimintaympäristön toimivuudella on suuri vaikutus lasten viihtymiseen hoidossa. Esimerkiksi kunnollinen valaistus, hyvä ilmasto, kaikumattomat tilat, oikein mitoitetut huoneet ja sisustus ovat tärkeitä viihtyvyyden kannalta. (Koivunen 2009, 179). Lapsen kehitykseen vaikuttaa konkreettisesti ympäristön laatu. Lapsen onnistumiseen oppimisessa vaikuttaa myös konkreettinen tila, lapsen älykkyyden ja opetusmenetelmien lisäksi. (Kokljuschkin 2001, 69).

Lasten toiminnalle ja kehitykselle suotuisat puitteet antava toiminnallinen toimintaympäristö ei saisi olla visuaalisesti liian täyteen laitettu, eli esimerkiksi seiniä ei kannata vuorata kuvilla, ryijyillä ja piirroksilla, vaan laittaa muutamia asioita, kuten kalenteri yms. joita käytetään opetuksessa. Myöskään leluja ei tulisi olla ylettömästi tarjolla, vaan mieluummin joitakin erilaisia, joita vaihdellaan ajoittain. Myös melutasoon kannattaa kiinnittää huomiota, esimerkiksi jakamalla lapsia pienempiin ryhmiin, puhumalla itsekin sopivalla äänellä ja miettimällä erilaisten äänilähteiden mahdollista hiljentämistä; esimerkiksi legopalikat leikin ajan huovan päällä, jottei niitä koko ajan kolistella laatikosta ja sadun kuuntelu pienemmässä ryhmässä eri tilassa, kuin vapaaleikki. Pienryhmätoiminnan toteuttaminen rauhoittaa yleensä lapsiryhmää tehokkaasti. (Koivunen 2009, 180-182).

Tilassa ja tilanteissa oleva ilmapiiri ja tunneilmasto muodostavat psyykkisen toimintaympäristön. Se muodostuu pitkälti kasvattajien omasta asenteesta ja toimintatavoista. Heidän käyttäytymisensä, olemus, vuorovaikutustaidot, tapa puhua, äänensävy, sekä persoonalliset ominaisuudet ovat psyykkisen

toimintaympäristön tärkeitä elementtejä. Usein ulkopuolinen voi aistia nopeasti hoitopaikan ilmapiirin; toisissa se on rauhallinen ja kannustava, toisissa kiireinen ja meluisa. Kasvattajien tehtävä on huolehtia, ettei ympäristössä ole lapselle pelkoja aiheuttavia tekijöitä, lapsella on oikeus olla turvassa. (Koivunen 2009, 183).

Ryhmän sisäinen toiminta, dynamiikka ja tilassa olevien ihmisten väliset suhteet ja vuorovaikutus kuvaavat sosiaalista toimintaympäristöä. Päivähoidossa sosiaalisesti toimintaympäristöön sisältyvät kaikki mitä hoitopäivän aikana lapset ja aikuiset tekevät ulkona ja sisällä. Haku- ja tuontitilanteissa myös lasten tuojat ja hakijat ovat osa sosiaalista toimintaympäristöä. (Koivunen 2009, 183).

Pedagoginen toimintaympäristö tarkoittaa samaa asiaa kuin oppimisympäristö, eli oppimisympäristö luodaan mahdollisimman hyvin lapsen oppimista tukeväksi. Se muodostuu kasvatusajatuksista, kasvattajan roolista ja merkityksestä, toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta, sekä erityistä tukea tarvitsevien lasten varhaiskuntoutuksen toteuttamistavoista. Pedagogiseen ympäristöön kuuluvia teemoja listaavat Kallio ja Pihlaja raportissaan (2005) ”Lasten sosiaalis-emotionaalisten vaikeuksien hoito ja kasvatuksen kehittäminen päivähoitossa” seuraavasti; yksilöllisyys, lapsesta välittäminen, aikaa lapselle, lapsen kuunteleminen, myönteinen lähestymistapa, positiivinen suhtautuminen, tukeminen, minäkuvan vahvistaminen, itsetunnon tukeminen, palkitseminen, kehuminen, rajojen asettaminen, turvallinen kasvatus, empatian opettaminen, auttaminen tunteiden kanavoinnissa, tilanteiden läpikäyminen, oikea ohjaus, paljon syyliä, johdonmukaisuus, hyväksyminen, ymmärtäminen, itsetunnon kehittäminen, tunteiden nimeäminen, mahdollisuus olla lapsi, sosiaalisten taitojen ohjaaminen, luottamuksen arvoisuus, ryhmässä olemisen harjoittelu, perustarpeista huolehtiminen, rauhalliset siirtymätilanteet, kannustaminen, välitön palaute, mallina oleminen, eri aistien hyväksikäyttö, vuorovaikutuksen tukeminen, Theraplay ja kärsivällisyys. Nämä teemat soveltuvat hyvin kaikkeen päivähoitoon seikkoina, jotka tulee huomioida oppimisympäristössä. (Koivunen 2009, 183-185).

Päivähoidossa on lisääntynyt muista maista tulleiden lasten määrä ja tämä asettaa omanlaisiaan haasteita hoidolle. Kasvattajien tulisi tietää muualta tulevien lasten kulttuurista jonkin verran, että toimintaa pystytään toteuttamaan niin, että kaikkien lasten tarpeet otetaan tasa-arvoisesti huomioon. Kulttuurisen toimintaympäristön tulisi olla sellainen, että lasten yksilölliset ominaisuudet saavat tilaa, sekä myös kehitykselliset vaikeudet. Perheillä on omat perhekulttuurinsa johon kuuluu perherakenne, lastenkasvatuskäytännöt, perheen käsitykset, asenteet, sekä kommunikoinnin ja kielen käytännöt. Paneutuessa perhekulttuuriin on helpompi ymmärtää perheen arkipäivän rutiineja ja mahdollisia ratkaisuja ohjaavia perheteemoja. (Koivunen 2009, 186).

2.2 Oppimisympäristö

Oppimisympäristö voi olla tila tai paikka, se voi olla myös yhteisö, verkosto tai toiminta, joka tukee oppimista. Sillä tarkoitetaan yleensä erilaisia fyysisiä, teknisiä, sosiaalisia, kulttuurisia, kognitiivisia ja affektiivisia ympäristöjä, joissa opitaan. Oppimisympäristö käsittää siis kaikkia oppimisen paikkoja ja tiloja. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 45).

Oppimisympäristöistä puhuttaessa voidaan ajatella erilaisia lasten toimijuutta tukevia ominaisuuksia, kuten *psykologinen näkökulma*, joka tarkastelee lapsen ajattelun ja oppimisen perusluonnetta, johon liittyvät lapsen käsitykset oppimisesta ja oppimaan oppimisesta. *Pedagoginen näkökulma* taas korostaa niitä tarjoumia, affordansseja ja toimintoja, joita oppimisympäristössä on mahdollista toteuttaa ja on tarjolla. Eli millaisia oppimiseen ja toimintaan liittyviä mahdollisuuksia lapsi havaitsee oppimisympäristössä (esimerkiksi erilaiset avoimet tehtävät tai ongelmat, joihin ei löydy yhtä oikeaa vastausta, vaan joihin lapset voivat keksiä erilaisia vaihtoehtoja yksin tai yhdessä. *Tekninen näkökulma* koskee oppimisympäristön välineitä. Oppimisympäristön osaksi taitavasti yhdistetty tekniikka tukee parhaimmillaan lasten oppimista ja keskinäistä vuorovaikutusta. *Kulttuurinen näkökulma* tarkoittaa lasten yhteisöllistä toimintaa tai paikallista ja globaalia vuorovaikutusta. Tämä käytännössä tarkoittaa sellaista oppimisympäristöä, jossa kulttuuriset säännöt määrittävät sitä säännöillä, tavoilla

ja normeilla. Se on samalla mahdollistavaa mutta myös ehtoja asettavaa lasten leikille, oppimiselle ja toiminnalle. Käytännönläheisessä näkökulmassa korostuu käytettävissä olevien resurssien, tilojen ja tekniikan asettamia rajoja ja mahdollisuuksia. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 46-47).

Suunnitellessa oppimisympäristöjä on hyödyllistä painottaa esimerkiksi seuraavanlaisia näkökohtia; *Päämääräsuuntautuneisuus*; koska kasvatuksella ja opetuksella on aina yhteisesti asetetut päämäärät ja tavoitteet, olisi ympäristön hyvä tavalla tai toisella viestiä näitä päämääriä. *Kompleksisuus ja autenttisuus*; oppimisympäristön tulisi pystyä tarjoamaan haasteita ja ongelmia, joita yksilö pitää ratkaisemisen arvoisina. *Vuorovaikutteisuus*; Dialogisuuden eli vuoropuhelun edistäminen ja yllä pitäminen on yksi oppimisympäristön tehtävistä. Oppiminen on prosessi, jossa yksilö käy vuoropuhelua ympäristön, toisten ja itsensä kanssa. Yksilön tulee tuntea kuuluvansa yhteisöön, jotta aktiivinen vuoropuhelu olisi mahdollista. Tämän sosiaalisen vuorovaikutuksen tärkeä osallistuja on myös kasvattaja, jonka rooli onkin yhä enemmän alettu ymmärtää ohjaajan ja valmentajan metaforan kautta. Arvioinnin ja seurannan mahdollisuudet; Oppimisympäristön tulisi antaa ohjaavaa palautetta ja mahdollistaa jatkuva oppimisprosessin seuranta ja arviointi. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 50-51).

Varhaiskasvatuksen perusteissa kerrotaan, että oppimisympäristön käsite varhaiskasvatuksessa sisältää mm. fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä tulisi kehittää niin, että ne tukevat lapsen terveen itsetunnon, sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Lasten luontainen uteliaisuus, oppimisen halu, leikkiin ohjaus, fyysinen aktiivisuus, tutkiminen, taiteellinen ilmaisu ja kokeminen tulisi ottaa huomioon oppimisympäristöä rakentaessa ja suunnitella niitä yhdessä lasten kanssa. Lasten ideoiden ja leikkien tulisi näkyä oppimisympäristössä ja heillä tulisi olla vaihtoehtoja mielekkääseen, monipuoliseen, vauhdikkaaseen ja myös rauhalliseen tekemiseen, leikkiin, liikkumiseen ja oleiluun. (Opetushallitus 2022, 28-29).

3 Leikki

3.1 Mitä leikki on?

”Leikki on toimintaa, jota toteutetaan kuvitellussa tilanteessa” tämän ajatuksen on esittänyt kehityspsykologian klassikko Vygotski (1993). Kuvitteellisuudella onkin olennainen merkitys leikin määritelmässä. Ihminen vapautuu ajan ja paikan rajoituksista mielikuvituksen avulla ja mielikuvitus ohjaa leikkijää arvioimaan ja suunnittelemaan toimintaansa ja vertaamaan todellisuutta siihen, mihin pyrki alun perin. Henkiset kyvyt kehittyvät leikin prosessin myötä. Vygotski (1993) on sanonut, että leikki alkaa lapsella kolmevuotiaana, sillä silloin lapsella on jo tavoitteita, joita hän ei pysty välittömästi toteuttamaan. Silloin lapsi toteuttaa mielikuvituksen avulla asioita, joita ei oikeasti vielä voi tehdä. Leikki siis syntyy toiveiden ja niiden toteuttamismahdollisuuksien välisestä ristiriidasta. Myös Freudin mukaan leikki-ikä alkaa silloin, kun lapsi pystyy luomaan kuvitellun tilanteen ja toimimaan sen mukaan. (Helenius 2004, 14).

Jean Chateau (1964), ranskalainen psykologi totesi, että ”lapsi leikkii, koska haluaa saada aikaan vaikutuksia”. Hänen mukaansa lapsi iloitsee leikkiessään ja itse leikin toiminnasta syntyy ilo. Hän kiinnitti huomiota myös leikin moraalisiin ja sääntöihin. Leikin ominaisuus on vaikeuksien etsiminen. Myös Vygotski (1933) huomauttaa, ettei ole leikkiä ilman sääntöjä. Ihmisten toimintaa ohjaavat säännöt opitaan ja omaksutaan leikissä. Vapaa leikki, joka ammentaa mielikuvituksesta on kuitenkin sidoksissa todellisuuteen ja sen avulla todellisuudessa vallitsevat säännöt ja ihmisten väliset suhteet tulevat osaksi lapsen vapaaehtoisen harjoittelun kenttää. Leikki on todellista toimintaa, vaikka siinä tarvitaankin mielikuvitusta korvaamaan puuttuvia toiminnan suhteita. Kaksinaisluonne leikissä näkyy siinä, että lapsi toteuttaa todellisuudesta muodostamia mielikuvia kuvittelun tasolla mutta samalla luo oikeita suhteita toisiin ihmisiin ja toimii todellisin operaatioin. Näin lapsi saavuttaa henkilökohtaisen aseman leikkiyhteisössään. Tästä asemasta on lapsen

itsetunto ja mahdollisuus tehdä aloitteita sekä toimia itsenäisesti, suuresti riippuvainen. (Helenius 1993, 22-24).

Yhteiset pelit ja leikit lisäävät yhteenkuuluvuutta ja niiden keskeisenä sanomana on ystävyys. Lapset heijastavat ja käsittelevät leikkiessään monenlaisia eettisiä, filosofisia ja olemassaolon kysymyksiä. Joskus leikki ohjaa lapsia keskusteluun, jonka kautta he pohtivat asioita perin pohjin, osoittaen kiinnostusta tiedollisella tasolla maailman ymmärtämiseen. Silloin leikki muuntautuu ”vakavaksi” toiminnaksi, ei-leikiksi. Samoin taas ”vakava” toiminta saattaa muuntautua leikiksi ja leikillisiksi toiminnoiksi. (Hännikäinen 2004, 150).

Leikillisillä toiminnoilla on ilon ja yhteenkuuluvuuden tuottamisen lisäksi myös merkitystä lasten oppimisen ja kehityksen kannalta. Leikin yhteydessä ns. hölynpölyn puhuminen tukee kielellistä kehitystä, sanavaraston kasvamista ja kielenhallinnan ja kielitajun kehittymistä. Muutakin psykologista merkitystä leikillä on; se antaa mahdollisuuden käsitellä aikaisempia ongelmia ja elämäkokemuksia. Leikillisyyys vähentää stressiä ja suojaa, sekä lohduttaa. Aidon huumorista nauttimisen ja sen tuottamisen edellytyksenä pidetään lapsuuden ajan leikillisyyttä. Leikin tarkoituksena on myös naurattaa toisia ja nauru on iloa, joka syntyy koomisesta kokemuksesta. (Hännikäinen 2004, 156-157).

Leikki on kokonaisvaltainen, fyysinen, psyykkinen ja sosiaalisen kokemisen ja toimimisen tapa lapsen kehityksessä ja se muovaa lapsen koko persoonaa (Koivula ja Laakso 2017, 123).

3.2 Leikin kehitys

Leikin kehitystä on tutkittu paljon ja esimerkiksi Parten (1932) korosti leikin sosiaalista kehitystä ja ehdotti siinä olevan seuraavanlaisia vaiheita: vapaa leikki, yksin leikkiminen, sivusta seuraava leikki, rinnakkaisleikki, Assosiativinen leikki ja vuorovaikutusleikki. Piaget (1972) taas esitti vaiheiden systeemiä, seuraavanlaisesti: sensoris-motorinen leikki (0-2 vuotta), rakenteluleikki (2+),

kuvitteluleikki (3-7 vuotta), sosio-dramaattinen leikki (4+) ja sääntöleikki (7+). (Hakkarainen & Brédikyté 2013, 18).

Leikki alkaa kehittyä jo ensi kuukausien aikana. Alkuun se on yhteistä toimintaa aikuisen kanssa. Alkuun se on esimerkiksi hoidon yhteydessä tapahtuvaa lapsen hytkyttelyä, hänelle laulamista, kosketusta ja ylipäättään seurustelua lapsen kanssa, josta lapselle kehittyy perusluottamus, jonka varassa hän tutkailee ympäristöään. Varhaisimmaksi leikiksi leikin kehitystä tutkinut Jean Piaget mainitsi harjoitteluleikin, jota lapsi alkaa jo kolmen kuukauden jälkeen toteuttamaan. Harjoitteluleikissä vauvan läheisyyteen laitetaan leluja, joita hän siirtelee kädestä toiseen, vaikkei alussa erotakkaan esineitä omista liikkeistään. Hän myös laittaa esineitä suuhunsa. Tarttumisote kehittyy samalla. (Helenius 1993, 29-30).

Harjoitteluleikistä edetään esineleikkiin, jossa lapsi huomaa, että kaikilla kohteilla hänen ympäristössään on ihmiselle tietty merkitys. Piagetin (1951) mukaan tätä kutsutaan symbolifunktion heräämiseksi. Lapsi alkaa seuraamaan tarkasti, mitä tutkittavalla kohteella voi tehdä. Tämän myötä, esineiden käsittely niiden tarkoituksen mukaisesti lisääntyy; ensin haparoiden, sitten varmistuvin ottein. Symbolifunktion kehittymisen ansiosta leikki muuttuu ensimmäisen ikävuoden kohdalla. Lapsi alkaa ilmentää leikissä niitä kohteiden merkityksiä, jotka hän on oppinut. Aluksi lapsi toimii esineillä itse käyttötarkoituksen mukaan mutta kahteen vuoteen mennessä lapsi oppii käyttämään myös korvaavia välineitä. (Helenius 1993, 31-33).

Kahden ja kolmen vuoden iässä lapsi tarvitsee aikuisen läsnäoloa leikkiinsä. Pelkkä aikuisen turvallinen läsnäolo vapauttaa lapsen omiin toimiinsa. Aikuisen läsnäolon myötä lapsella on mahdollisuus saada apua ja myös kehuja, kun hän saavuttaa jotain itselleen merkityksellistä. Tässä ikävaiheessa lapsen keskittyminen leikkiin katkeaa helposti ja leikkipaikka olisikin hyvä olla rauhallinen, jotta lapsi saisi keskittyä leikkiinsä. (Helenius 1993, 35).

Kolmen vuoden iässä leikki muuttuu siten, että lapsi alkaa nimetä roolinsa. Roolileikin edellytykset ovat, että lapsi osaa irrottautua havaittavasta tilanteesta

(esimerkiksi syö lusikalla ilman ruokaa), osaa käyttää korvaavia esineitä, eli käyttää vaikka tikkua lusikkana, hän osaa ketjuttaa toimintaa (leikkii retkelle lähtöä, pakkaa tavarat, syö evästä, lähtee kotiin), sekä osaa erottaa kohteiden ominaisuuksia ja suhteita niin, että niitä voi kuvata leikin toiminnassa.

Siirryttäessä roolileikkiinlapsi kykenee erottamaan jonkin henkilön tunnusmerkit, sekä teot osaksi tätä henkilöä ja pystyy asettumaan toisen rooliin. Oman toiminnan erottaminen kohteen toiminnasta liittyy roolinottoon. (Helenius 1993, 36-37).

Neljännän ikävuoden aikana lapsen kielen nopea kehittyminen lisää kykyä aiempaa vivahteikkaampaan vuoropuheluun muiden leikkijöiden kanssa ja leikin toiminnot siirtyvät enemmän kielelliselle tasolle. Tästä johtuen leikin idean kehittäminen tapahtuu kielellisesti ja alkaa edeltää tekojen suorittamista, kun aiemmin esineelliset toiminnot olivat ensisijaisia ja kieli seurasi toimintaa. Myös mielikuvitus vilkastuu ja leikin kesto pitenee, kun osa leikin toiminnoista korvataan kielen avulla, leikkiin mahtuu paljon uutta sisältöä. Roolileikkejä leikitään yleensä kolmannelta ikävuodesta esikouluiän loppuun asti, jonka jälkeen aletaan siirtymään sääntöleikkeihin koska kyky käsittää sääntöjä kehittyy uuteen vaiheeseen. (Helenius 1993, 38-40).

3.3 Leikin ohjaus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa leikillä on suuri merkitys. Lapset tulevat ryhmäänsä mielellään, kun heillä on mahdollisuus leikkiin muiden lasten kanssa. L. Launerin mukaan leikin eri tehtävät kasvatustilanteissa ovat suunnittelun yksikkö, kasvatuksen metodi, opetusmuoto ja tuloksellisuuden kriteeri. Kasvattaja käyttää siis leikkiä suunnittelussaan miettiessään mitä kasvatustehtäviä hän pyrkii toteuttamaan leikkitoiminnassa, hän käyttää leikkiä myös kasvatustilanteina, sekä opetusmuotona ja pystyy havainnoimaan leikin kautta lasten välisiä suhteita ja kunkin heistä yksittäistä toiminnan tasoa, sekä omaksumia tietoja ja taitoja. (Helenius 1993, 89).

Leikkiympäristö, joka on turvallinen, on kaiken perusta. Leikkiin ei voi uppoutua, jos lapsi ei tunne oloaan turvalliseksi. Aikuisen fyysinen läheisyys ja psyykkinen saatavuus mahdollistaa lasten lähtemisen tutkimaan maailmaa luottavaisin mielin. Lapselle on leikkiessäänkin tärkeää nähdä aikuinen ja tulla nähdyksi itse. Etenkin pienillä lapsilla aikuisen levollinen läsnäolo vapauttaa heidät leikkimään toistensa kanssa. (Kalliala 2008, 50-51).

Kasvattajan seuranta ja valvonta lasten leikkitalanteissa on tärkeää, sillä vaikka lapset valitsevatkin itse leikkinsä ja leikkikaverinsa, kasvattajan läsnäolo leikkitalanteissa lisää turvallisuutta, sekä mahdollistaa konfliktitalanteiden selvittämisen ja leikin ohjaamisen. Leikkitalanteiden kautta kasvattaja oppii tuntemaan lapsia paremmin heitä havainnoimalla. Havainnoida kannattaa erityisesti sitä, mistä lapsen leikin maailma ja sisältö koostuu. Lasten temperamenttieroit näkyvät leikissä ja kasvattaja voikin ehkäistä riitojen syntymistä ennakoimalla tilanteita ja ohjaamalla leikkiä. Lasten leikkitalanteiden vaihdellessa, on joitain lapsia opetettava leikkimään ja erityisesti lapset, joilla on kielellisiä tai keskittymisvaikeuksia, tarvitsevat kasvattajan ohjausta leikissä. (Koivunen 2009, 40-41).

Tutkimukset lasten ja aikuisten leikkivuorovaikutuksesta osoittavat, että lapselle on hyvin merkityksellistä, että hänen kanssaan leikkivä aikuinen tarttumalla lapsen leikki-ideaan tuo siihen uusia malleja ja tekee näkyväksi leikin narratiivisen rakenteen, sekä liittyy puheen toimintaan ja eläytymisellään, äänenpainoiltaan ja ilmeillään välittäen viestin: "tämä on leikkiä" (Karila & Lipponen 2013, 150).

Lasten leikkiä aikuiset voivat rikastuttaa esimerkiksi ottamalla lastenkirjoista poimittuja teemoja ja saattamalla ne draamalliseen muotoon. Erilaiset mielikuvaleikit esineillä, pienet tarinat ja draamalliset esitykset vastaavat lasten kehityksellisiin tarpeisiin ja ilahduttavat ryhmää. Mielikuvitusta eivät sinänsä viritä esineet, vaan tarina, joka antaa esineille ja toiminnoille merkityksen. (Helenius & Korhonen 2008, 41).

Jotta leikki voisi kehittyä ryhmässä, tulisi ryhmän päiväjärjestyksessä olla sopiva yhtäjaksoinen aika omatoimista leikkiä varten. Jokaista lasta tulisi tukea siinä, että hän kehitty leikin ideoinnissa ja saa myös toteuttaa ideoitaan leikissä. lapsia ohjaavan aikuisen tulisikin huolehtia leikkiä ohjatessaan siitä, että lapset saavat toteuttaa leikki-ideaansa ja leikkiä leikkinsä loppuun ilman turhia keskeytyksiä. Leikkiä voi käyttää varhaiskasvatuksen keinona ja ohjaajan tulisikin miettiä mitä tavoitteita hän toteuttaa erityyppisissä leikin toiminnoissa, lasten omatoimisessa leikissä ja ohjatuissa ja johdetuissa leikkitilanteissa. (Helenius & Lummelahti 2018, 67-68).

4 Kehittämistyön lähtökohdat ja prosessin kuvaus

4.1 Kehittämissympäristön ja toimeksiantajan kuvaus

Kehittämistyön toimeksiantajana toimi yksityisen päiväkotiryhmän päiväkotitoimi, joka sijaitsee paikkakunnalla, jossa on paljon päiväkotikäisiä lapsia.

Kehittämistyö toteutettiin tässä varhaiskasvatuksen yksikössä. Päiväkodissa toimii kuusi ryhmää, joista 3-5-vuotiaiden ryhmän tilaan kehittämistyö kohdistui. Lapsia ryhmässä on 21 ja työntekijöitä 3. Työntekijöinä on yksi varhaiskasvatuksen opettaja ja kaksi lastenhoitajaa. Opettaja suunnittelee tiiminsä kanssa ryhmän pedagogista toimintaa. Lastenhoitajat toteuttavat sitä ja hoitotyötä.

Ryhmällä on käytössä yksi iso tila, jossa myös syödään. Lisäksi aamu- ja iltapäivisin on käytössä ryhmätilassa ovella erotettuna oleva sali, joka toimii myös nukkumispaikkana kolmelle eri ryhmälle. Salin lisäksi on käytössä aamuisin pieni piirihuone lähellä ryhmän tilaa, jossa usein pidetään aamupiiri, sekä ryhmän eteinen/pukeutumistila, jossa voi pieni määrä lapsia leikkiä kerralla tai kuunnella satua.

4.2 Kehittämistehtävä ja -tavoite

Kehittämistyön tavoitteena on saada kyseisen 3-5 vuotiaiden lapsiryhmän toiminta- ja oppimisympäristöä toimivammaksi ja oppimista tukevaksi. Tähän kuului muun muassa leikkipisteiden uudelleen sijoittelu ryhmätilassa, sekä tilan käytön tarkempi suunnittelu kalusteiden sijaintia ajatellen, jotta tila saataisiin mahdollisimman toimivaksi.

Tarve kehittämistyölle syntyi kyseisen ryhmän lasten ja aikuisten toiveesta, saada paremmin toimivat tilat. Tiloista mainittiin toimeksiannon saadessani seuraavaa: liian avoin, läpikulku tila, kalusteiden sijoittelu vaikeaa, ryhmän rauhoittaminen tilassa vaikeaa. Tähän tarpeeseen vastasin kehittämällä uuden tila- ja leikkipistesuunnitelman päiväkodille.

4.3 Prosessin kuvaus

Prosessi käynnistyi saadessani toimeksiannon marraskuussa 2021. Prosessi alkoi tutustumiskäynnillä, jossa kartoitin ryhmätilan nykyistä käyttöä ja henkilökunnan ajatuksia tilasta. Tutustumiskäynnillä kävin dialogista keskustelua henkilökunnan kanssa, sekä näin ryhmätilan lisäksi käytössä olevat tilat, jotta saisin kuvan mahdollisuuksista niiden suhteen. Kehittämistyöltä toivottiin erityisesti tilan toimivuuden lisäämistä mutta toiveena oli myös viihtyvyyden parantaminen ja erityisesti leikkipisteiden sijoittelu ja tilan rauhoittaminen paremmin. Tämän jälkeen tutustuin tarkemmin oppimis- ja toimintaympäristöjen, sekä leikin teoreettisiin taustoihin ja mietin ideapohjaa työlle.

Huhti- ja toukokuussa 2022 harjoitteluni yhteydessä pääsin tutustumaan paremmin ryhmän toimintaan kyseisissä tiloissa ja seuraamaan sen toimivuutta konkreettisesti. Havainnoimalla ja haastatteleamalla aikuisia ja lapsia sain hyviä ehdotuksia ja ideoita tilan muokkaamiseen.

Heinäkuussa 2022 valmistelin tilan- ja oppimisympäristön uuden suunnitelman ja elokuussa 2022 kävin sen toteuttamassa päiväkodissa, ennen kuin päiväkodin toiminta alkoi.

5 Kehittämistyön toteutus

5.1 Kehittämistyön menetelmät

Kehittämistyössäni hyödynsin useita eri menetelmiä. Alussa dialoginen keskustelu henkilökunnan kanssa auttoi selventämään kehittämistyön tarvetta ja aluetta.

Dialogisella keskustelulla tavoitellaan yhteisymmärrystä ja se on avointa ja suoraa. Kun tavoitteena on löytää uusia tapoja toimia muuttuvassa ympäristössä, auttaa dialogisuus organisaatioiden kehittämistoiminnassa. Ihmisten osaaminen, luovuus ja motivaatio on mahdollista saada käyttöön aidon dialogin avulla. (Eloranta ym. 2017, 61).

Harjoitteluni aikana käytin tutkimuksellisista menetelmistä omaa havainnointiani ryhmätilan käytöstä ja toimivuudesta, joka oli tärkeää kehittämistyön etenemisessä. Toinen tutkimuksellinen menetelmä, jota käytin, oli lasten ja työntekijöiden haastattelut, jotka toivat hyvää lisä informaatiota kehitystarpeista.

Toteutin työntekijöiden haastattelut yksilöhaastatteluina, joissa teemat olivat; nykyinen toiminta/oppimisympäristö, työn sujuvuus, pienryhmätoiminta ja toiminta/oppimisympäristön muutostarpeet. Työntekijöistä haastattelin kaikki ryhmän aikuiset, eli kolme henkilöä. Haastattelu toteutettiin rauhallisessa tilassa ja nauhuria apuna käyttäen.

Lasten haastattelut toteutettiin kahtena ryhmähaastatteluna, molemmissa ryhmissä oli kolme lasta, minä ja yksi työntekijä. Lasten haastattelujen teemat olivat; sisäleikit päiväkodissa ja tilat päiväkodissa. Lapsille järjestettiin pieni rauhallinen tila, jossa he tekivät samalla askartelua samalla kun haastattelin heitä. Työntekijä oli tukemassa haastattelua tutun aikuisen läsnäolollaan. Myös näissä haastatteluissa apuna oli nauhuri.

5.2 Kasvattajille tehdyn haastattelun tulokset

Tein ryhmän kasvattajille yksilöhaastattelun, jossa kysymykset koskivat nykyistä toimintaympäristöä; Mikä sinä ei toimi, mikä auttaisi työn sujuvuutta ja pienryhmä toiminnan toteuttamista ja mitä muutoksia konkreettisesti haluttaisiin.

Työntekijöiden haastattelussa nousivat esille seuraavat seikat; koska kyseessä on yksi iso tila, on leikkiin jako vaikeaa ja leikkutilaa on huonosti. Leikkipisteet eivät ole tarpeeksi selkeästi merkattuja, niiden määrä on riittämätön ja yksin- ja kaksin leikin mahdollisuutta ei juuri ole. Sali, jota käytetään myös ryhmän jakamiseen ei ole jatkuvasti käytössä, joka tuottaa ongelmaa. Koska ruokatila on ryhmätilassa, saattaa sen siivoaminen välillä haitata lasten leikkejä.

Haastatteluissa henkilökunnan mielestä seuraavat toiminta- ja oppimisympäristön muutokset edistäisivät työn ja ryhmätoiminnan sujuvuutta: Tilan jakaminen ja rajaaminen selkeisiin leikkipisteisiin, sekä piirihuoneen/eteisen/salin huomioiminen ryhmän jakamisessa. Leikkipisteitä tarpeeksi paljon ja niiden tekeminen inspiroiviksi leikille. Leikkitalu seinälle, sekä kellon käyttö leikkiajan yhteydessä, jottei seilaamista eri pisteillä tapahtuisi. Sisustukseen toivottiin värejä, maalauksia, oppimiseen liittyviä asioita (seinille), pöytien vähentämistä ja sermejä leikkipisteille, jotta ne saataisiin rauhallisimmiksi ja leikkiin keskittyminen paranisi. Myös jotain hiljaista paikkaa toivottiin, esimerkiksi lukunurkkausta.

5.3 Lapsille tehtyjen ryhmähaastattelujen tulokset

Lapsille tein teemaryhmähaastattelun, jossa teemat olivat sisäleikit päiväkodissa ja tilat päiväkodissa ja näihin teemoihin liittyen esitin lapsille muutamia kysymyksiä. Sisäleikit: Mistä leikeistä pidät sisällä? Mistä leikeistä et pidä sisällä? Millaisia leikkejä haluaisit sisällä leikittävän? Päiväkodin tilat: Missä tilassa leikit mieluiten? Millaista tilaa toivoisit päiväkotiin? Mitä leikkivälineitä toivoisit päiväkotiin?

Lasten haastattelussa selvisi, että mieluisimpia sisäleikkejä ovat; nukkeleikit, piilosta, legoilla rakentelu ja askartelu. Ei niin mieluisat leikit sisällä olivat vastaajien mukaan: hippa, laulaminen, aamupiiri, rosvo ja poliisi.

Kysymykseen millaisia leikkejä lapset haluaisivat leikittävän sisällä tuli mieluisempien leikkien lisäksi toive, että aikuiset leikkisivät heidän kanssaan. Mieluiten leikittiin salissa, koska siellä saa juosta ja voi leikkiä rosvoa ja poliisia. Lisäksi toivottiin rauhoittumistilaa ja kysyttäessä leikkivälineistä, joita lapset haluaisivat päiväkotiin, he toivoivat seuraavia: lohikäärmeitä, autoja, majaleikkiä, kotileikkiä, kauko-ohjattavia leluja ja merirosvoja.

6 Kehittämistyön tuotokset

6.1 Toiminta- ja oppimisympäristön muutos 3-5 vuotiaiden ryhmässä

Kehittämistyöni tuotoksena tein päiväkodille toiminta- ja oppimisympäristön muutos suunnitelman (Liite 1), jonka toteutin elokuussa 2022 konkreettisesti ryhmätilassa. Päiväkodilla oli tehty maalaustyö kesän aikana, ja seinät oli maalattu valkoisiksi, lukuun ottamatta tehosteseinää, joka oli vaaleanvihreällä maalattu. Tämä maalaus antoi hyvän ja siistin pohjan muulle sisustukselle ja suunnittelemilleni seinäsomistuksille.

Ryhmätilassa tehtiin suunnitelmani mukaan kalusteiden siirtoa ja poistamista toimivuuden lisäämiseksi. Huonekaluista poistettiin yksi ruokaryhmä, jäljelle jäi kaksi ruokaryhmää ja tämä vapautti tilaa molemmille puolille huonetta. Lisäksi aiemmin pitkän seinän vieressä ollut hylly, siirtyi uuteen lukunurkkaukseen opettajan pöydän vieressä olevalle seinämälle ja siinä aiemmin ollut pikkupöytä vietiin pois. Tämän lisäksi keittiöpisteen vieressä oleva pöytä käännettiin toisinpäin, lisätilan saamiseksi. Tilaan tuotiin kaksi sermiä, joilla leikkipisteet pystyttiin jakamaan omiin pisteisiinsä. Lisäksi sermit ovat liikuteltavia, joten niillä voi rajata huonetta tarpeen mukaan.

Ryhmätilaan olin lisäksi valinnut haastattelujen perusteella seuraavat leikkipisteet: autoleikki, kotileikki, Legot ja eläinleikki. Näihin suunnittelin seinäsomistukset inspiroimaan lasten leikkiä ja tuomaan väriä tilaan. Itse ryhmätilaan leikkipisteitä oli järkevä sijoittaa neljä kappaletta. Lisäksi ryhmä käyttää jatkossakin tilan yhteydessä olevaa salia ja eteistiloja lisäleikkipisteitä saadakseen. Haastattelujen perusteella toivottiin rauhoittumis/lukunurkkausta jonka myös toteutin, sinne hankittiin tynnyjä ja säkkituoli tuomaan kotoisuutta. Ohessa kuvat koko tilasta ennen ja jälkeen.

Kuva 1. Ryhmätila eteisestä päin ennen.

Kuva 2. Ryhmätila eteisestä päin jälkeen.

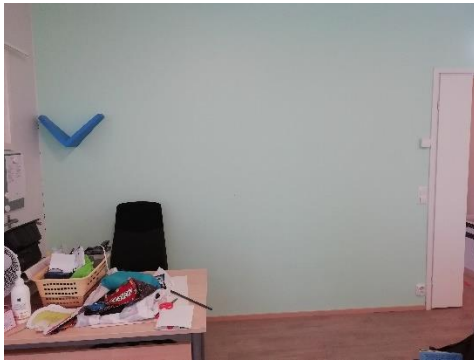
Kuva 3. Ryhmätila eteiseen päin ennen.

Kuva 4. Ryhmätila eteiseen päin jälkeen.

Lukunurkkaus

Lukunurkkaus oli tilassa aiemmin opettajan pöydän vieressä, siinä oli yksi pöytä jonka päällä kirjat olivat irtonaisina, eikä mitään muuta (valitettavasti ei näy ennen kuvassa, sillä pöytä oli siirretty silloin pois maalaamisen vuoksi). Lukunurkan paikka pysyi käytännössä samassa kohdassa mutta nyt pöydän tilalle vaihdettiin ryhmätilan toisella seinällä aiemmin ollut hyllykkö, jossa kirjat saa esille paremmin ja siinä voi lisäksi säilyttää lukunurkkausta varten hankittuja tyynyjä. Lisäksi nurkkaukseen hankittiin säkkituoli, jotta olisi erilaisia rentoja istumisvaihtoehtoja. Askartelin lukunurkkaukseen myös ”satupuun” antamaan sille mielenkiintoista ilmettä, satupuuhun tuli myös joitakin Kirsi Kunnaksen runoja, joita lapset voivat lukea yhdessä kasvattajien kanssa.

Kuva 5. Lukunurkkaus ennen.

Kuva 6. Lukunurkkaus jälkeen.

Kuva 7. Lukunurkkaus jälkeen.

Legopiste

Legoleikit sijoitin toisen ikkunan alapuolelle paikkaan, jossa ne olivat aiemminkin olleet. Lisäsin seinään legokuvia, jotta piste olisi kutsuvamman näköinen ja viereen laitettiin sermi, jotta saataisiin leikkipiste rajattua ja näin rauhoitettua siihen tulevien leikkijöiden tilaa.

Kuva 8. Legopiste ennen.

Kuva 9. Legopiste jälkeen.

Eläinleikki

Eläinleikkipisteen halusin sijoittaa myös ikkunoiden alle, sermin toiselle puolelle legopisteestä. Tein seinään maiseman inspiroimaan leikkijöitä, sekä lisäsin dinosauruksen jalan jälkiä lattiaan pisteen luokse inspiroimaan lasten mielikuvitusta.

Kuva 10. Eläinleikki ennen.

Kuva 11. Eläinleikki jälkeen.

Kuva 12. Eläin- ja legoleikki jälkeen.

Autoleikki

Autoleikin päätin sijoittaa ison seinän puolelle, lähelle salin ovea. Tällä puolella ei varsinaisia leikkipisteitä ollut aiemmin, vaan seinän vieressä oli hylly, jossa oli muutamia lelukoreja, joita nosteltiin lapsille lattialle mutta erillisiä leikkipisteitä ei oltu eroteltu mitenkään. Autoleikkiin tein öisen kaupunkimaiseman seinälle, leikkiä varten hankittiin parkkiasema ja pikkuautoja. Autoleikin oikealle puolelle laitoin sermin, jotta piste rajautuisi omaksi alueekseen. Lisäksi tein lattiaan ajotien siihen tarkoitetulla teipillä.

Kuva 13. Autoleikki ennen.

Kuva 14. Autoleikki jälkeen.

Kotileikki

Kotileikin päätin sijoittaa autoleikin oikealle puolelle, pitkälle seinälle, jossa oli hyvin tilaa kahdelle eri leikki pisteelle. Kotileikkiin hankittiin leikkiuuni ja leikkiruokia ja astioita. Tein kotileikin seinälle hyllyn, jossa näkyy erilaisia ruoanlaittovälineitä.

Kuva 15. Kotileikki ennen.

Kuva 16. Kotileikki jälkeen.

Kuva 17. Auto- ja kotileikki jälkeen.

Leikkitalu

Tein ryhmälle myös leikinvalintataulun, jota he saavat halutessaan käyttää. Tauluun laitetaan eri pisteiden kuvat ja jokaisen pisteen kohdalle niin monta ympyrää kuin pisteellä voi kerrallaan leikkiä lapsia. Lasten kuvat laitetaan sen pisteen ympyrän päälle, johon hän haluaa leikkimään. Näin lasten on helppo hahmottaa missä pisteillä on tilaa ja kuinka monta mahtuu leikkimään.

Leikinvalintataulu ei ole pakollinen väline, jos ryhmä on hyvin rauhallinen ja lapset on helppo jakaa eri leikkipisteille sitä ei välttämättä tarvitse käyttää mutta jos ryhmä on iso ja rauhattomampi, saattaa leikkitalusta ole apua leikkeihin jakamisessa ja lapsille leikkipisteiden hahmottamisessa.

Kuva 18. Esimerkki leikinvalintataulusta.

7 Lopuksi

7.1 Kehittämistyön arviointi

Kehittämistyössäni käytin erilaisia haastattelumenetelmiä, dialogista keskustelua, teorian tuomaa tietoa ja omaa havainnointia. Koin, että näillä elementeillä sain hyvän kuvan kehitystarpeesta ja pystyin siihen vastaamaan kiitettävällä tasolla. Sain käyttää kehitystyössä myös paljon omaa luovuutta ja liikkumatilaa luovassa mielessä oli runsaasti.

Mielestäni kehittämistyö lähti hyvin liikkeelle käydessäni alkutapaamisessa marraskuussa 2021 kun pääsin juttelemaan ryhmän kasvattajien kanssa tilan käyttötarpeista ja heidän tiedostamistaan haasteista siinä. Erityisen hyvin työhön vaikutti oma harjoitteluni ryhmässä huhti-toukokuussa 2022, jolloin pystyin käytännössä havainnoimaan tilan käyttöä ja mahdollisia parannuskohtia, sekä lasten käyttäytymistä tilassa.

Haastatteluissa käytin kahta erilaista haastattelutekniikkaa, kasvattajille yksilöhaastattelua ja lapsille ryhmäteemahaastattelua. Yksilöhaastatteluista sain hyvää tietoa muutostarpeista ja toivomuksista. Lasten haastatteluissa yllätyin siitä, etteivät muutoin hyvin puheliaat lapsetkaan lähteneet heti keskusteluun oletetun paljon mutta silti sain niistäkin hyvin selville lasten toiveita ja kiinnostuksen kohteita. Lasten haastattelemisen oli mielenkiintoista juuri sen takia, että huomasin, kuinka eri tavalla lapset suhtautuvat kysymyksiin ja tarvitsevat aikuisen apua pysyäkseen aiheessa. Ryhmähaastattelussa useamman lapsen läsnäolo lisää keskustelua ja poistaa lasten jännitystä. Lisäksi ryhmähaastattelun aikana annoin lapsille askartelutehtäviä, jotta he saivat samalla puuhailla jotain. Pienen askartelun lomassa kysymyksiin vastailu vaikutti olevan lapsille helpompaa.

7.2 Ammatillinen kasvu ja yhteenveto

Sosiaalialan eettisissä periaatteissa mainitaan osallisuus ja sen edistäminen. Lapsen osallisuuden tukemista ja kehittämistä korostetaan varhaiskasvatuslaissa ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Lapsella on oikeus ilmaista itseään, kertoa ajatuksiaan ja mielipiteitään ja tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. (Talentia Ry 2017, 16-18).

Halusin tässä kehittämistyössäni osallistaa sekä päiväkotiryhmän lapsia, että aikuisia, jotta he voisivat vaikuttaa toiminta- ja oppimisympäristönsä kehittämiseen. Osallisuus näkyy kehittämistyön tuloksessa elementteinä, joita sekä lapset, että työntekijät toivoivat.

Toiminnan monipuolisuus varhaiskasvatuksessa on lapsen oppimisen näkökulmasta ratkaisevan tärkeässä asemassa. Laaja-alainen oppiminen toteutuu mitä enemmän lapsi saa moninaisia kokemuksia aikuisen ennalta suunnitteleman toiminnasta. Lapset nauttivat aikuisten järjestäessä heille erilaista mukavaa tekemistä ja ovat innokkaita ja uteliaita kokeilemaan uusia asioita. (Ahonen & Roos 2021, 169).

Ajattelin tuota edellä mainittua ajatusta suunnitellessani erilaisia leikkipisteitä ryhmätilaan ja tilan käyttöä ylipäänsä. Pienryhmätoiminta on nyt helpompi jakaa esimerkiksi sermien avulla paremmin, sekä lukunurkkaukseen voi kerätä lapset omaan ryhmäänsä, jossa voi käydä vaikka lukemisen lisäksi läpi erilaisia tunnekortteja ja muuta sellaista toimintaa, jossa on mukava olla pienellä porukalla. Lisäksi ajattelin, että erilaiset leikkipisteet ja niiden somistukset saisivat aikaan kiinnostusta esimerkiksi eläimiin tai dinosauruksiin, jota kautta ryhmän aikuiset voivat kehittää esimerkiksi pienryhmätoimintaa niihin liittyen. Lisäksi ajattelin leikkipisteiden myös herättävän keskustelua pisteiden aiheista ja tätä kautta inspiroivan myös oppimista eri aihepiireistä.

Varhaiskasvatuslaissa sanotaan, että varhaiskasvatusympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä, sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset huomioon ottaen (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 10§).

Työssäni halusin tehdä sellaiset muutokset ryhmätilaan, että ne olisivat lapsille kehittäviä, oppimista edistäviä ja turvallisia. Mielestäni etenkin sermien tuonti tilaan ja leikkipisteiden rauhoittaminen tuovat turvallisuutta, sillä liian avoin tila ja siinä lasten juoksentelu edestakaisin on turvallisuusriski. Nyt lapset rauhoittuvat helpommin leikkimään eri pisteille, leikki on pitkäkestoisempaa, eikä turhaa vaeltelua tule enää niin paljon.

Tämän kehittämistyön tekeminen oli hyvin mielenkiintoista ja hauskaakin. On entistä selvempää kuinka suuri vaikutus lapseen ja työntekijöihin on sillä, minkälaisessa toimintaympäristössä he työskentelevät. Jos ympäristö on toimimaton se vaikeuttaa työntekoa ja aiheuttaa pahimmassa tapauksessa häiriötä ja keskittymisvaikeuksia lapsille. Toimintaympäristön tulee siis olla mietitty ja toimintaan soveltuva ja käytännöllinenkin, sekä olla suunniteltu niin, että lapsiryhmä on helppo jakaa eri paikkoihin/pisteille/tiloihin, jotta päivän aikana saadaan hyödynnettyä erilaisia pienryhmätoimintoja, sekä rauhoitettua ryhmän liikkumista ja olemista tilassa. Oppimisympäristöä ajatellessa varhaiskasvatuksessa, tulisi sen olla lapsille sopiva, innostava ja leikkiä tukeva. Sisustuksellisesti on tärkeää, että lapsilla on lapsille sopivaa katsottavaa seinillä ja sisustus on oppimista tukevaa. Leikkipisteiden tulee olla selkeitä ja eroteltuja, jotta pitkäkestoisen leikin mahdollisuus lisääntyy ja lapset pystyvät rauhoittumaan leikkiin.

Koen, että olen oppinut tämän työn myötä myös paljon lisää leikistä ja sen tärkeydestä lasten elämässä, sekä työssä varhaiskasvatuksen parissa. Leikin teoriaan pureutuminen toi paljon laajempaa ymmärrystä sen merkitykseen ja siihen, miten tätä tietoa voi soveltaa työssä ohjatessa ja toimintaympäristöjä muokatessa.

Lähteet

Ahonen, L & Roos, P. 2021. Untuvikot – alle 3-vuotiaiden pedagogiikka. Keuruu: PS-kustannus.

Eloranta, S.; Hautala, T.; Kinos, S & Salonen K. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Tampere: Juvenes Print Suomen Yliopistopaino Oy.

Hakkarainen, P & Brédikyté, M. 2013. Kehittävän leikkipedagogiikan perusteet. Majavesi: Kogni Oy.

Helenius, A. 1993. Leikin kehitys. Tampere: Tammer-paino Oy.

Helenius, A. 2004. Leikin syntymäsijoilla. Kirjassa: Liisa Piironen (toim.) 2004: leikin pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY, 14-21.

Helenius, A & Korhonen, R. 2008. Pedagogiikan palikat. Helsinki: WSOY.

Helenius, A & LummeLahti L. 2018. Varhaiskasvatus perusteita. Helsinki: Books on demand.

Hännikäinen, M. 2004. Leikki ja leikillisuus yhteenkuuluvuuden tunteen rakentajina. Kirjassa: Liisa Piironen (toim.) 2004: leikin pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY, 150-157.

Kalliala, M. 2008. Kato mua -kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa. Helsinki: Yliopistopaino.

Koivula, M & Laakso M-L. 2017. Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmasta. Kirjassa: Koivula, Siippainen & Eerola-Pennanen (toim.) 2017: Valloittava varhaiskasvatus. Tampere: Vastapaino Oy, 108-128.

Koivunen, P-L. 2009. Hyvä päivähoito. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kokljuschkin, M. 2001. Unelmien päiväkotit. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Kronqvist, E-L & Kumpulainen, K. 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt. Helsinki: WSOYpro Oy.

Munter, H. 2013. Alle 3-vuotiaiden leikki, kuvittelu ja lasten aloitteisiin tarttuva narratiivinen pedagogiikka. Kirjassa: Karila, K & Lipponen, L (toim.) 2013. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 113-158.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia Ry. 2017. Arki arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Joensuu: Punamusta Oy.

Varhaiskasvatuslaki. 2018. L.13.07.2018/540 muutoksineen.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus. Saatavilla osoitteessa

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Toiminta- ja oppimisympäristön muutos suunnitelma

Toiminta- ja oppimisympäristön muutos suunnitelma

Johdanto

Kehittämistyöni tavoitteena oli suunnitella päiväkodin 3-5-vuotiaiden ryhmätilan toiminta- ja oppimisympäristön muutos. Tässä apuna käytin kyseisen ryhmän henkilökunnan, sekä lapsien mielipiteitä, toiveita ja ajatuksia, joita kartoitettiin haastatteluilla. Myös oma havainnointini harjoitteluni aikana, sekä toiminta- ja oppimisympäristöjen ja leikin teoriapohja oli suunnittelun apuna.

Kehittämistyön tavoite oli tehdä ryhmätilasta toimintaympäristönä toimivampi ja inspiroivampi lapsille oppimisympäristönä.

Haastattelujen tulokset

Haastattelin ryhmän kolmea aikuista ja kuutta lasta. Haastattelut aikuisille tehtiin yksilöhaastatteluina ja lapsille kahdessa ryhmäteemahaastattelussa, jossa kummassakin oli kolme lasta kerralla haastateltavana.

Ryhmän aikuisten haastattelussa kysyttiin seuraavia asioita: Mikä ei toimi nykyisessä toimintaympäristössä? Millainen toimintaympäristö edistäisi työn sujuvuutta? Millainen toimintaympäristö edistäisi pienryhmätoimintaa ja mitä konkreettista haluaisit toiminta- ja oppimisympäristössänne muuttaa? Aikuisten haastattelussa nousivat esille seuraavat seikat toiminta- ja oppimisympäristön toimimattomuudesta: koska kyseessä on yksi iso tila, on leikkiin jako vaikeaa ja leikkitilaa on huonosti. Leikkipisteet eivät ole tarpeeksi selkeästi merkattuja, niiden määrä on riittämätön ja yksin- ja kaksin leikin mahdollisuutta ei juuri ole. Sali, jota käytetään myös ryhmän jakamiseen ei ole jatkuvasti käytössä, joka tuottaa ongelmaa. Koska ruokatila on ryhmätilassa, saattaa sen siivoaminen välillä haitata lasten leikkejä.

Haastatteluissa henkilökunnan mielestä seuraavat toiminta- ja oppimisympäristön muutokset edistäisivät työn ja ryhmätoiminnan sujuvuutta: Tilan jakaminen ja rajaaminen selkeisiin leikkipisteisiin, sekä piirihuoneen/eteisen/salin huomioiminen ryhmän jakamisessa. Leikkipisteitä tarpeeksi paljon ja niiden tekeminen inspiroiviksi leikille. Leikkitaulu seinälle, sekä kellon käyttö leikkiajan yhteydessä, jottei seilaamista eri pisteillä tapahtuisi. Sisustukseen toivottiin värejä, maalauksia, oppimiseen liittyviä asioita (seinille), pöytien vähentämistä ja sermejä leikkipisteille, jotta ne saataisiin rauhallisimmiksi ja leikkiin keskittyminen paranisi. Myös jotain hiljaista paikkaa toivottiin, esimerkiksi lukunurkkausta.

Liite 1

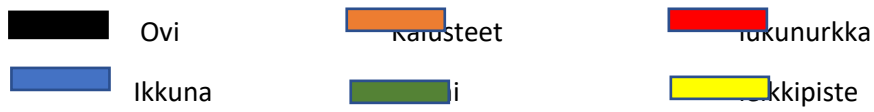
Lasten ryhmähaastatteluissa kysyttiin seuraavia asioita: Sisäleikit: Mistä leikeistä pidät sisällä? Mistä leikeistä et pidä sisällä? Millaisia leikkejä haluaisit sisällä leikittävän? Päiväkodin tilat: Missä tilassa leikit mieluiten? Millaista tilaa toivoisit päiväkotiin? Mitä leikkivälineitä toivoisit päiväkotiin?

Lasten haastattelussa selvisi, että mieluisimpia sisäleikkejä ovat; nukkeleikit, piilosta, legoilla rakentelu ja askartelu. Ei niin mieluisat leikit sisällä olivat vastaajien mukaan: hippa, laulaminen, aamupiiri, rosvo ja poliisi. Kysymykseen millaisia leikkejä lapset haluaisivat leikittävän sisällä tuli mieluisempien leikkien lisäksi toive, että aikuiset leikkisivät heidän kanssaan. Mieluiten leikittiin salissa, koska siellä saa juosta ja voi leikkiä rosvoa ja poliisia. Lisäksi toivottiin rauhoittumistilaa ja kysyttäessä leikkivälineistä, joita lapset haluaisivat päiväkotiin, he toivoivat seuraavia: lohikäärmeitä, autoja, majaleikkiä, kotileikkiä, kaukoohjattavia leluja ja merirosvoja.

Muutos suunnitelma

Seuraavassa olen tehnyt silmämääräiset pohjakuvat ryhmätilasta ennen ja jälkeen muutoksen.

Ryhmätilan pohjapiirustus ennen ja jälkeen muutosten

Ennen

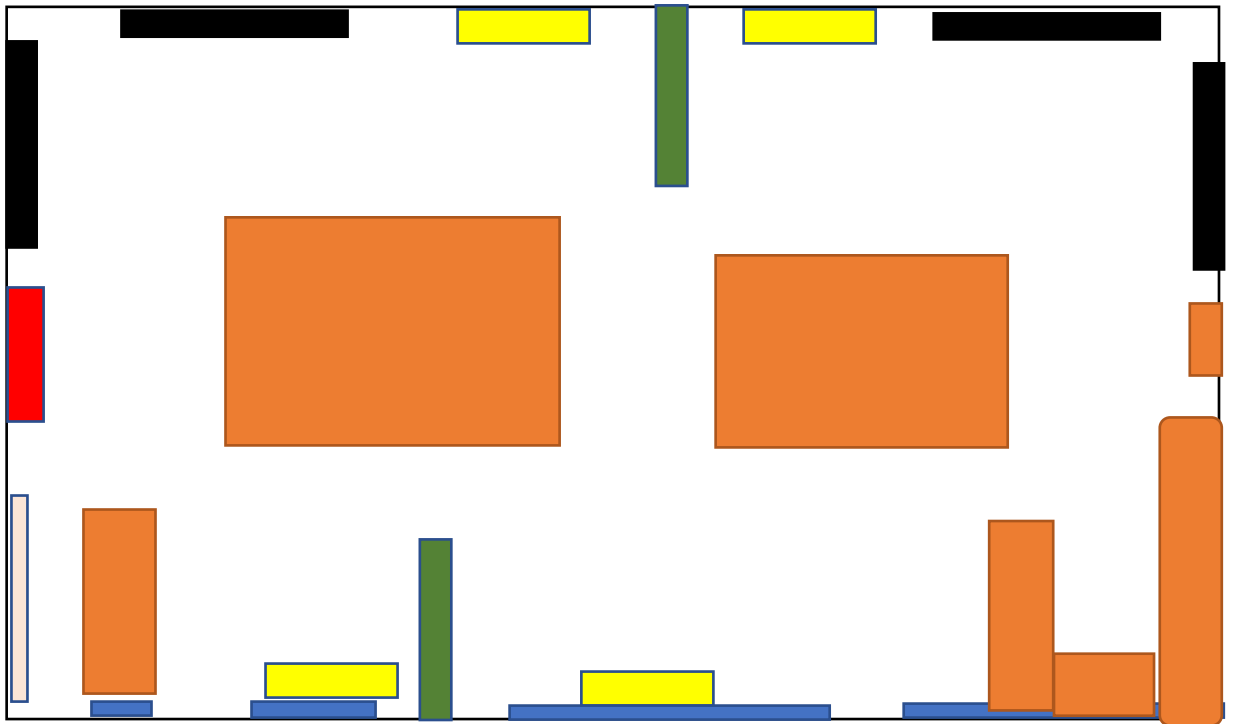

Tilassa on kolme ruokailupöytää, jotka vievät tilasta suurimman osan. Lisäksi tilan läpi kuljetaan ja tilasta pääsee myös jumppasaliin. Tilassa on lisäksi keittiönurkkaus oikealla seinällä, ikkunoiden vieressä pieni ja isompi irtomainen apupöytä, sekä vasemmassa alakulmassa sijaitseva opettajan

Liite 1

pöytä. Lisäksi saliin menevien ovien välissä on hyllykkö ja vasemmalla lukunurkkauksen kohdalla pienehkö apupöytä. Leikkipisteitä on kaksi, yläosassa kuvaa pets/ponileikkipiste ja alaosassa legopiste. Leikkipisteitä ei ole merkitty selkeästi. Lisäksi lapset käyttävät jumppasalia erityisesti iltapäivisin, kun ryhmää jaetaan. Tilasta vasemmalle menevän oven vieressä on pieni piirihuone, jota käytetään aamupiirillä ja välillä muulloinkin. Sen vahtiminen on hankalaa, koska sinne ei suoraan näe ryhmätilasta, joten sinne ei voi päästää kuin muutaman lapsen kerrallaan.

Jälkeen

Poistetaan yksi ruokailuryhmä, jotta saadaan enemmän tilaa käyttöön. Siirretään toinen apupöytä toiseen suuntaan keittiönurkkauksen mukaisesti, jotta saadaan myös lisää tilaa, toinen pieni apupöytä voi jäädä paikalleen. Lisätään sermit kahteen eri kohtaan, jotta saadaan eriytettyä neljä eri leikkipistettä. Sermien tulisi olla helposti liikuteltavat ja kokoontaitettavat. Leikkipisteet merkitään selkeästi, käyttämällä

esimerkiksi, mattoa tai teippausta ja lisäämällä seinään aiheeseen liittyvää kuvaa/maalausta. Lukunurkkaukseen hankitaan muutamia tyynyjä/säkkituoleja, jotta siinä voi istuskella lueskelemassa, viedään lukunurkassa nyt oleva pikkupöytä pois ja sijoitetaan sinne hylly, joka tällä hetkellä on toisen leikkipisteiden luona.

Leikkipisteet voivat olla esimerkiksi: legot, eläimet, kotileikit, autot. Näistä teemaansopivat lelut jokaiselle pisteelle ja sisustus sen mukaan.

Jumppasaliin voi iltapäivisin lisäksi ottaa esimerkiksi junaleikit toiseen osaan salia ja toiseen osaan trampoliinia, esterataa tms. liikkuvampaa tekemistä. Lisäksi lapset toivoivat lohikäärme-, merirosvo-, maja- ja kauko-ohjattavien lelujen leikkejä. Näitä voisi esimerkiksi vaihdella salipisteille. Mikäli pysyvien leikkipisteiden leikkejä vaihdetaan, olisi tarkoituksenmukaista päivittää aina seinäsomisteetkin aiheen mukaan. Värit ja kuvat koskien leikin aihetta inspiroivat lapsia enemmän leikkiin.

Sisustuksen väriä lisäävät leikkipisteiden seinään tehtävät somistukset, opettajan viereisen lukunurkkauksen seinän alaosaan voisi kiinnittää jotain lukemiseen liittyvää ja muutoin sille seinälle kasvattajien tärkeäksi kokemia teemoja.

Leikkitaulu otetaan käyttöön, salin viereisen oven viereen ja kasvattajien olisi hyvä huolehtia leikkiajan laitto pisteille aina, jotta lapsille on selkeää, kuinka kauan pisteellä ollaan ja vaihdetaanko sen jälkeen vielä kerran pistettä.

Leikkipisteiden määrä tällä ajattelulla olisi kuusi kappaletta, jos sali lasketaan mukaan ehdottamallani tavalla. tällöin esimerkiksi kahdenkymmenen yhden lapsen ryhmä voitaisiin jakaa esimerkiksi 4+4+4+3+3+3 pisteille ja lisäksi voi käyttää pöytätilaa pöytähommiin, jolloin saadaan leikkipisteille myös 2 hengen leikkejä, jota lapset myös toivoivat.